

*Оксана Кирилова,
кандидат філологічних наук, доцент,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна,*

ЖУРНАЛІСТСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: РЕАЛІЇ ЗВО ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЙ

Журналістська освіта останні роки зазнає масштабної трансформації, зумовленої зовнішніми причинами. У той час, коли українські школи журналістики дискутували навколо тих чи інших компетентностей та програмних результатів навчання, обговорювали спочатку проєкт стандарту вищої освіти за спеціальністю 061 Журналістика, а потім вже затверджений стандарт першого (бакалаврського) РВО, у світі почалася пандемія. Ця страшна глобальна трагедія добряче струсонувала більшість університетів світу та вимусила їх переглянути методи та форми навчання. Українські ЗВО непогано впоралися із ситуацією, змогли вберегти й кадровий потенціал, і контингент, наукові школи також витримали удар і здебільшого вціліли. Підготовка журналістів вимушено розширила свої рамки й, спочатку неохоче, а потім навіть з ентузіазмом впустила в академічний процес цифрові технології, сервіси дистанційної комунікації, інтерактивні методи взаємодії тощо. Шляхи подолання ковідної кризи вже представлені у науковому дискурсі та досить ретельно проаналізовані. Майкл Сандерленд з Бормутського університету (Великобританія) слушно говорить про те, що «пандемія стала каталізатором мотивацій» [5]. Заздалегідь записані лекції дають можливість створювати цікавий відеоконтент, залучаючи експертів, фахівців з великим практичним досвідом, інших стейкхолдерів. Британські викладачі виявили, що самі стали виробниками контенту. Аби провести майстер-клас для студентів з підготовки мобільного відео, вони вимушені були комунікувати з професійним тренером, що навчає журналістів *BBC* та *ITV*. Однак при цьому викладачі норвезьких університетів фіксували при дистанційному й навіть змішаному навчанні у студентів-журналістів проблеми [3]:

- із взаємодіями. Студентам важко телефонувати викладачу на особистий номер. Їм простіше ставити питання на заняттях чи під час консультацій;
- самоорганізацією. Дослідники виявили пряму залежність між мотивацією і груповим навчанням. Обмеження Covid-19 негативно вплинули на мотивацію до навчання і, відповідно, на здатність самоорганізовуватися;
- емоційним ставленням до навчання. Попри сталі обсяги робіт, типову складність завдань та постійну консультативну допомогу з боку викладачів, більшість студентів за умов дистанційного навчання фіксують швидку втому, низьку продуктивність та емоційне виснаження.

Єдиний позитивний аспект, що виявили норвезькі дослідники, — гнучкість часово-просторових характеристик освітнього середовища. Однак у процесі підготовки журналістів цей показник не перекидає негативного впливу інших факторів.

Погоджуються з викладеними спостереженнями дослідники з Південно-Східної Азії [2], Єгипту [1], Індії [4] та багатьох інших регіонів світу.

Українські науковці також досить багато уваги приділили вивченню специфіки освітнього процесу в умовах карантину. Спеціальність 061 Журналістика стала об'єктом дослідження у роботах А. Яценка, П. Мірошниченка, Г. Яценко та інших вітчизняних комунікативістів.

При цьому, якщо заклади вищої освіти у 2022–2023 рр. планували свою діяльність у царині журналістської освіти з наміром не втратити позитивні надбання дистанту, то в Україні через повномасштабну війну університети продовжили

використовувати онлайнове навчання як основну форму. ЗВО, які працюють у прифронтових регіонах, наразі не можуть відновити аудиторні заняття у корпусах зважаючи на цілий комплекс чинників, серед яких питання безпеки студентів та співробітників є головним.

Факультет систем і засобів масової комунікації Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара станом у 2022/2023 навчальному році проводить освітню діяльність за трьома освітніми програмами на першому (бакалаврському), двома ОП на другому (магістерському) і ОНП на третьому (освітньо-науковому) РВО. Навчання мало відбуватися за денною та заочною формою. Однак з березня 2020 р. жоден семестр не проводився в аудиторному форматі через карантин та війну. Навчання перенесено в онлайн у корпоративний простір Microsoft 365, який визнано основним. Окремі заходи проводяться з використанням платформи Zoom.

Систематичний моніторинг результатів навчання в онлайнвий спосіб протягом трьох років демонструє невтішні результати. Серед основних проблем можемо виокремити:

1. Зниження мотивації студентів до навчання, що є загальноосвітньою тенденцією. У Дніпропетровській області, яка є прифронтовою та має окремі райони, що постійно потрапляють під ворожий обстріл, ситуацію виправити складно, бо до проблеми із самоорганізацією і дисципліною додаються страх за власне життя та життя близьких, обмеження у пересуванні, проблеми із фізичним і психологічним станом, що можуть мати також психосоматичний характер, нестабільний зв'язок та побутові негаразди.

2. Несправедливість з огляду на можливості залучення студентів до університетських ініціатив. Наразі факультет намагається проводити заходи, що мають на меті відновити командний дух, сприяти розширенню комунікативних зв'язків, активної соціалізації студентів та їхньої профорієнтації. У приміщеннях університету та зовнішніх локаціях, які мають укриття, організуються майстер-класи, тренінги, зустрічі з медійниками регіону, воркшопи, волонтерські ініціативи, заходи від органів студентського самоврядування. Однак у фізичному середовищі брати участь у заходах можуть лише ті, хто безпосередньо перебуває у місті Дніпро. Іншим надається можливість долучитися онлайнво. У такому випадку про тимбілдинг та соціалізацію вже не йдеться. Студенти, які ж знаходяться на тимчасово окупованих територіях, часто позбавлені можливості й повноцінного онлайнво.

3. Список бази журналістської практики, з якими ДНУ імені Олеся Гончара ще до війни підписав довгострокові угоди, суттєво скоротився. У місті Дніпро протягом 2022–2023 рр. з різних причин припинила або суттєво скоротила свою діяльність майже половина засобів масової інформації.

4. Серед тих, що залишилися, не всі можуть гарантувати безпечних умов проходження практики. З іншого боку територіальна розосередженість студентів як і в Україні, так і закордоном унеможлиблює забезпечення рівних умов практичної підготовки всіх здобувачам. Виходом із ситуації тут вбачається активне залучення неформальної та інформальної освіти у навчальний процес.

5. Нестабільний зв'язок та скрутне фінансове становище здобувачів та їхніх родин, пов'язане з війною, звужує можливості студентів навіть в аспекті використання безплатних онлайнвих сервісів на кшталт Canva, Weblium, Wix, Figma, Visme, Infogram тощо. Опитування студентів, проведене восени 2022 р. показало, що значна кількість не має комп'ютерної техніки, яка дозволяє повноцінно використовувати можливості платформ, і обмежуються мобільними пристроями. Нестабільний або повільний інтернет, перебою з електрикою також суттєво знижують продуктивність.

6. Обмеження можливості здобувачів чоловічої статі брати участь у програмах академічної мобільності, профорієнтаційних заходах, які пропонують

іноземні партнери, на кшталт літніх шкіл — ще один прояв обмежень у доступі до повноцінного навчання. Зважаючи на те, що переважна частина аспірантів ОНП «Журналістика» — це чоловіки, то академічна мобільність здобувачів третього (освітньо-наукового) РВО наразі стоїть на паузі.

Список використаної літератури

1. Badr H., Elmaghraby S. How higher education faculty in egypt perceive the effects of covid-19 on teaching journalism and mass communication: perspectives from the global south. *Journalism & mass communication educator*. 2021. P. 107769582110251. URL: <https://doi.org/10.1177/10776958211025199> (date of access: 17.05.2023).
2. Estella P. G. Journalism competence and the COVID-19 crisis in Southeast Asia. *Pacific journalism review* : te koako. 2020. Vol. 26, no. 2. P. 15–34. URL: <https://doi.org/10.24135/pjr.v26i2.1132> (date of access: 17.05.2023).
3. Olsen R. K., Olsen G. R., Røsoek-Dahl H. Unpacking value creation dynamics in journalism education. A covid-19 case study. *Journalism practice*. 2022. P. 1–19. URL: <https://doi.org/10.1080/17512786.2022.2043767> (date of access: 17.05.2023).
4. Pain P., Ahmed A., Zahra Khalid M. Learning in times of COVID: journalism education in kashmir, india. *Journalism & mass communication educator*. 2021. P. 107769582110308. URL: <https://doi.org/10.1177/10776958211030801> (date of access: 17.05.2023).
5. Reflections on the shifting shape of journalism education in the covid-19 pandemic. / K. Fowler-Watt et al. *Digital culture and education*. 2020. URL: <https://eprints.bournemouth.ac.uk/34196/> (date of access: 17.05.2023).

Олег Джолос,

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри телебачення і радіомовлення,
Навчально-науковий інститут журналістики*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК НАБІР КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЩОДО СПОЖИВАННЯ МЕДІАКОНТЕНТУ ТА КОРИСТУВАННЯ МЕДІАСЕРВІСАМИ : АНАЛІЗ ІНДЕКСУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УКРАЇНЦІВ ЗА 2020-2022 РР.

Після початку великої війни в Україні тема медіаграмотності, критичного споживання медіаконтенту та ефективного і безпечного користування медіасервісами набула ще більшої актуальності. Росія разом із танками й ракетами використовує потужну інформаційну зброю (пропаганду і дезінформацію) проти нашої країни. У відповідь Україна посилила свій супротив в інформаційній сфері в контексті протидії ворожій пропаганді як на державному, індустріальному та інституціональному рівнях. Зокрема треба зазначити, що у вітчизняному законодавстві було офіційно визначено поняття медіаграмотності. Відповідно до Закону України «Про медіа»: «медіаграмотність – навички та знання, які надають користувачам можливість ефективно і безпечно користуватися медіасервісами». Відповідно до закону Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, яка здійснює державне регулювання, нагляд і контроль у сфері медіа уповноважена визначати основні завдання у сфері медіаграмотності [1]. Також серед державних ініціатив щодо посилення інформаційної і медіаграмотності серед українських громадян слід відзначити національний проєкт із медіаграмотності «Фільтр». Проєкт, координатором якого є Міністерство культури та інформаційної політики України,